

Ігор ОНИЦУК

*виконувач обов'язків доцента кафедри
теорії та історії держави і права
Івано-Франківського університету права
імені Короля Данила Галицького,
кандидат юридичних наук,
здобувач наукового ступеня доктора юридичних наук
кафедри теорії держави і права
Національної академії внутрішніх справ*

УДК 340.115

МОНІТОРИНГОВА ЕКСПЕРТИЗА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ НА НАЯВНІСТЬ КОРУПЦІОГЕННИХ ЧИННИКІВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Розглядаються особливості моніторингової експертизи нормативно-правових актів та їх проектів на наявність корупціогенних чинників у країнах ЄС та СНД. Виокремлено способи здійснення організації та правового забезпечення моніторингу.

***Ключові слова:** правовий моніторинг; моніторингова експертиза; корупціогенний фактор; норми права; нормотворчість.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства в Україні проявляється не тільки підвищений інтерес до проблем власне якості законодавчого забезпечення суспільних відносин як такого, а й об'єктивна потреба в організації та вдосконаленні системи моніторингу законодавства і правозастосовної практики з метою виявлення та попередження корупціогенних чинників. Активізується роль інститутів усіх гілок і рівнів державної влади, громадських та наукових організацій у дослідженні й пошуку механізмів моніторингу правового простору та правозастосовної практики, а також в організації системних функціональних інструментів постійного аналізу якості нормативно-правових актів.

На сьогодні в світі надзвичайно актуальною є проблема корупції, вирішення якої можливе лише завдяки реалізації комплексу антикорупційних захо-

дів. Їх необхідно послідовно здійснювати в кожній зі сфер суспільних відносин. Комплекс заходів повинен бути не лише спрямований на викорінення корупції як явища, а й запобігати умовам, що можуть сприяти її виникненню. Корупція залишається серйозною перешкодою для сталого економічного та соціального розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання теорії та практики моніторингу нормативно-правових актів на наявність корупціогенних чинників не залишились поза увагою як української, так і зарубіжної науки. Їх було висвітлено у працях Ю. Арзамасова, І. Бачило, Ю. Градової, Л. Луць, С. Миронова, Ю. Орлова, Ю. Тіхомірова, Д. Шнайдера, А. Щеглова та інших вчених.

Водночас недостатньо досліджений на сьогодні зарубіжний досвід моніторингової експертизи нормативно-правових актів.

Мета статті (завдання) – окреслити проблему моніторингової експертизи нормативно-правових актів на наявність корупціогенних чинників; виокремити способи здійснення організації та правового забезпечення моніторингу на прикладі реалізації процесу моніторингу в державах Європейського Союзу та СНД.

Виклад основного матеріалу дослідження. На нинішньому етапі розвитку вітчизняної державно-правової системи одним із найдієвіших інструментів забезпечення належної якості прийняття державних рішень може стати впровадження у законотворчість і нормотворчість системи моніторингу. Система моніторингу – це той інструмент, який суттєво сприятиме змістовному партнерству органів влади між собою і, найголовніше, соціальному партнерству влади й суспільства. Якщо парламентарі не навчатися, приймаючи закони, розуміти, якою мірою в цілому вони корисні та виконувані, якщо чиновника не навчити орієнтуватися на дані моніторингу (у реалізації якого відіграватимуть роль експертні співтовариства, інститути громадянського суспільства), не вдасться вирішити проблеми корупціогенних чинників у нормативно-правових актах.

З-поміж основних факторів, що можуть сприяти виникненню корупції в державі, – нормативно-правові акти, які видаються державними органами. Зокрема, однією з умов виникнення корупції в Україні є недосконалість законодавства, що дає можливість посадовим особам використовувати надані їм службові повноваження та пов'язані з цим можливості для одержання неправомірної вигоди або приймати обіцянки такої вигоди для себе чи інших осіб, уникаючи при цьому покарання. Наприклад, кримінолог Д. Шнайдер у праці «Запобігання та боротьба з корупцією» зазначає: «... корупція може виникати як через прогалини в законодавстві, так і внаслідок ускладнених норм права, які важко застосовувати на практиці» [1, 235].

Моніторингова експертиза – всебічне, засноване на науковому підході дослідження нормативно-правового акта з метою встановлення його несуперечності нормам і принципам міжнародного права, національному законодавству, відповідності науковим критеріям окремої галузі права, визначення його якості та місця у правовому регулюванні. До моніторингової експерти-

зи належить правова, наукова й інші спеціалізовані експертизи як проектів, так і чинних нормативно-правових актів [2, 142].

Моніторинг законодавства та правозастосовної практики – це систематична, комплексна діяльність органів влади, наукової спільноти, інститутів громадянського суспільства та громадських організацій з оцінки, аналізу, узагальнення і прогнозу стану законодавства та практики його застосування. Його метою є підвищення якості прийнятих законів, вдосконалення на основі законодавчої та правозастосовної діяльності системи прийняття і реалізації державно-політичних рішень, а отже – дотримання та захист прав і свобод людини й громадянина.

Завдання моніторингу повною мірою співвідноситься з його метою і значенням як інструменту реалізації нового пріоритетного напрямку державної політики – домогтися того, щоб якість і дієвість законодавства стали найважливішими індикаторами розвитку країни поряд з показниками економічного зростання, добробуту громадян, національної безпеки [3, 5].

Корупціогенність – це закладена в нормах права можливість сприяти корупційним діям і (або) рішенням. Корупціогенність обумовлюється наявністю в нормативно-правовому акті корупційних чинників – нормативно-правових конструкцій і рішень, що підвищують корупційну небезпеку та роблять норми корупціогенними. Корупційні чинники можуть включатися в текст свідомо чи ненавмисно, відповідати правилам юридичної техніки або порушувати їх (дефекти норм).

Будь-який закон корупціогенний, якщо він накладає на індивіда певні втрати, пов'язані з підпорядкуванням нормі права. Так, англійський дослідник Дж. Джовел пов'язує поняття правових обмежень з недосконалістю закону. На його думку, потрібно «... пам'ятати про те, що самі по собі норми можуть мати різний зміст. Захисники правил заради правил припускають, що всі правила – це хороші правила. І дійсно, якщо правила задумані з метою протидії неналежній та безпідставній поведінці, то вони правильні. Однак правила можуть нав'язувати якісь обмеження, наприклад, вимагаючи виключення соціально незахищеного індивіда (безробітної жінки) зі списків на отримання соціальної допомоги внаслідок того, що вона проживає разом із чоловіком. Отже, правила можуть передбачати нераціональну поведінку, за якої точність виконання норм неможливо пов'язати з цілями організації» [4, 45].

Одним із засобів боротьби з корупцією є моніторингова експертиза на корупціогенність нормотворчості. Цей засіб імплементовано в українське законодавство з міжнародних антикорупційних конвенцій. Зазначена обставина багато в чому обумовлює відсутність сформованої практики його застосування в українських умовах.

Поки що в нашій державі немає законодавства, що регулювало б організацію і проведення правового моніторингу, а відтак, в Україні, на наш погляд, його неможливо проводити без застосування досвіду інших держав, у яких організація системи моніторингу здійснюється у кілька способів.

Відповідно до *централізованого способу* ефективність національного законодавства досліджує спеціальний уповноважений орган або організація. У зарубіжних країнах такий спосіб організації моніторингу на практиці використовується досить нечасто. Прикладом *централізованого способу* організації може слугувати досвід Узбекистану, де створено науково-дослідну експертну установу – Інститут моніторингу чинного законодавства при Президентові Республіки Узбекистан. Основними функціями цієї установи є: проведення правової експертизи законопроектів; підготовка експертних висновків щодо проектів нормативно-правових актів; аналіз усього масиву нормативно-правових актів на предмет узгодженості норм права тощо [5].

Децентралізований спосіб організації системи моніторингу застосовується в правовій системі Німеччини. Коло суб'єктів, які беруть участь у процесі організації моніторингу, нічим не обмежене і включає спеціалізовані дослідницькі наукові центри, міністерства й інші зацікавлені організації (наприклад, Інститут з вивчення проблем правової держави у Вільному університеті м. Берлін).

Змішаний спосіб організації системи правового моніторингу характерний, зокрема, для Італії та Швеції, де для оцінки ефективності дії норм права формують урядову комісію (Швеція) або профільну комісію (Італія). Метою діяльності цих органів є вивчення потреби в подальшому реформуванні прийнятого законодавства. Крім того, такі органи мають право проводити з власної ініціативи, а також за дорученням урядових структур розслідування щодо застосування та ефективності норм національного законодавства [6].

У більшості європейських країн порядок і правила оцінки проектів нормативно-правових актів на корупціогенність спеціально не регулюються ні в регламентах парламентів, ні в постановах уряду, ні в актах правоохоронних органів. У деяких країнах (Іспанія, Португалія, Польща) в регламентах вищого законодавчого органу йдеться лише про можливість здійснення юридичної експертизи. Так, у ч. 3 ст. 34 Регламенту Сейму Республіки Польща передбачено можливість направлення проекту на експертизу, якщо у пояснювальній записці немає згадки про її проведення в період підготовки проекту до розгляду в Сеймі. У межах цієї експертизи може бути повністю або частково проведено й оцінку проекту на корупціогенність [7].

Моніторингова експертиза має на меті зменшення масштабу проблем, що виникають внаслідок недосконалості законодавства. Для того, щоб нормативно-правовий акт був ефективним і максимально відповідав потребам суспільства, необхідно чітко спрогнозувати позитивні та можливі негативні наслідки реалізації вимог, що містяться у ньому. Корупціогенні чинники можна звести до мінімуму за допомогою експертної оцінки потенційних і чинних норм права. Щоб уникнути законодавчих «лазівок», що допускають зловживання чиновників своїм службовим становищем, треба розвивати застосування антикорупційної експертизи.

Термін «експертиза» походить від латинського *expertus* (фр. *expertise*), що означає «той, хто знає з досвіду», «досвідчений», «випробуваний», і розуміється як «дослідження спеціалістом (експертом) будь-яких питань, вирі-

шення яких вимагає спеціальних знань в галузі науки, техніки, мистецтва тощо» [8, 74].

Одним із різновидів експертиз є експертиза нормативно-правових актів. У юридичній літературі поняття експертизи нормативно-правового акта (так само, як і проекту нормативно-правового акта) недостатньо розроблене, що обумовлює інваріантність підходів до її розуміння. І. Андреев та О. Миронов розглядають це поняття в широкому сенсі як один із елементів системи соціального порядку, функціонально орієнтований на забезпечення правового регулювання суспільних відносин, що виникають між суб'єктом і об'єктом впливу [9, 51].

Ю. Колесов дає більш конкретизоване визначення зазначеного поняття. На його думку, експертиза нормативно-правового акта являє собою «правову оцінку форми акта, його змісту, порядку прийняття, оприлюднення (опублікування), а також відповідності акта вимогам юридичної техніки» [10, 155].

Найвичерпніше, на наш погляд, визначення експертизи нормативно-правового акта сформулювала О. Короткова: «... це публічно-правова діяльність особи (групи осіб), що володіють спеціальними знаннями, спрямована на проведення дослідження законопроекту або законодавчого акта на предмет його відповідності об'єктивним вимогам у певній сфері суспільних відносин, а також підготовку, оформлення висновків і рекомендацій щодо даного законопроекту або законодавчого акта» [8, 75].

Зауважимо, що законодавство передбачає різні види експертиз, які можуть проводитися стосовно нормативно-правових актів та їх проектів, зокрема правову, лінгвістичну, незалежну, фінансову, екологічну, антикорупційну, громадську.

Отже, антикорупційна експертиза доповнює великий перелік експертиз у нормотворчому та правозастосовному процесах і є, на нашу думку, різновидом правової експертизи законодавства. Такого висновку доходимо у результаті порівняння антикорупційної експертизи з іншими видами експертиз нормативно-правових актів, виявлення їх подібностей і відмінностей. Антикорупційна експертиза має найбільшу кількість подібних до правової експертизи ознак, аніж будь-яка інша експертиза нормативно-правового акта чи його проекту.

Результати правової експертизи можуть збігатися з результатами антикорупційної експертизи (наприклад, у частині виявлення правової колізії). Водночас як вид правової експертизи антикорупційна експертиза має і певні специфічні ознаки. Тому вбачається за необхідне звернутися до визначення поняття й розгляду особливостей зазначеного виду експертизи [8, 76].

Обов'язковість проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів передбачено у ст. 15 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», оскільки саме цей інструмент є одним із шляхів протидії корупції, що дає змогу викоринити корупціогенні норми ще на етапі підготовки проектів нормативно-правових актів.

Україна – не єдина держава у Східній Європі, яка запровадила антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів. Зокрема, в Російській

Федерації таку експертизу запроваджено з 2009 року Федеральним законом «Про антикорупційну експертизу нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів», положеннями якого встановлено правові й організаційні засади проведення антикорупційної експертизи та визначено органи, на які покладено завдання її проведення [11].

У Республіці Вірменія проведення антикорупційної експертизи було започатковано у 2009 році з прийняттям постанови уряду Республіки Вірменія від 22 жовтня 2009 року № 1205-Н «Про оцінку регулюючого впливу антикорупційних нормативно-правових актів». Її здійснює спеціальний орган Міністерства юстиції Республіки Вірменія – Агентство експертизи правових актів [12].

Проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів у Республіці Молдова на законодавчому рівні визначено в 2008 році Законом Республіки Молдова «Про запобігання корупції і боротьбу з нею» [13].

З огляду на такий міжнародний досвід можна стверджувати, що Україна у сфері протидії корупції рухається зі своїми сусідами в одному напрямі. Зокрема, положеннями Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» визначено, що Міністерство юстиції України проводить антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів, а також розробляє порядок і методологію її проведення. Обов'язковій антикорупційній експертизі підлягають проекти законів України, акти Президента України, інші нормативно-правові акти, що розробляються Кабінетом Міністрів України, міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади [14].

Згідно з наказом Міністерства юстиції України від 20 травня 2010 року № 1085/5 «Питання проведення експертизи на наявність корупціогенних норм» антикорупційна експертиза проектів нормативно-правових актів є невід'ємною частиною правової експертизи і відображається окремим пунктом у висновку Міністерства юстиції України за результатами опрацювання відповідного проекту акта.

Антикорупційну експертизу здійснюють фахівці Міністерства юстиції України відповідно до Методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 23 червня 2010 року № 1380/5, з метою виявлення у проектах нормативно-правових актів норм, які можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень, та розроблення рекомендацій щодо їх усунення. Антикорупційна експертиза проектів нормативно-правових актів – це діяльність із виявлення в проектах нормативно-правових актів положень, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень (корупціогенні фактори), та розробки рекомендацій з їх усунення [15].

Під поняттям «корупціогенний фактор» розуміють здатність нормативно-правової конструкції (окремого нормативного припису чи їх сукупності) самостійно чи у взаємодії з іншими нормами створювати ризик вчинення корупційних правопорушень. До корупціогенних факторів належать: нечітке визначення функцій, прав, обов'язків і відповідальності органів державної влади та місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання

функцій держави або місцевого самоврядування; створення надмірних обтяжень для одержувачів адміністративних послуг; відсутність або нечіткість адміністративних процедур; відсутність чи недоліки конкурсних (тендерних) процедур [15].

За результатами узагальнення практики проведення експертизи проектів нормативно-правових актів на наявність корупціогенних факторів можна констатувати, що за 2011 рік Міністерство юстиції України виявило корупціогенні фактори у кожному сьомому акті. У 2011 році на правову експертизу до Міністерства юстиції України надійшло 1575 проектів нормативно-правових актів і у 216 з них були виявлені норми, які містили корупційні ризики. Більшість таких норм було виявлено в проектах актів у сфері земельного, цивільного та фінансового законодавства. При цьому менше таких норм виявляли у проектах законів, а найбільше – у проектах підзаконних нормативно-правових актів [16].

У проектах нормативно-правових актів найчастіше виявляються недоліки техніко-юридичного характеру, які також сприяють вчиненню корупційних правопорушень. Досить часто проекти містять такий корупціогенний фактор, як неналежне визначення функцій, прав, обов'язків органів державної влади та місцевого самоврядування (дискреція), наслідком чого може бути невинуватне встановлення чи надмірне розширення дискреційних повноважень, створення умов для виникнення конфлікту інтересів і можливостей для зловживання наданими їм повноваженнями. На другому місці за кількістю корупціогенних факторів – відсутність у проектах нормативно-правових актів, якими регулюється реалізація суб'єктивних прав та виконання юридичних обов'язків фізичними і юридичними особами, адміністративних процедур або наявність у проекті нормативно-правового акта нечіткостей встановленої адміністративної процедури, що здатні створити умови для здійснення корупційних дій чи виникнення корупційних відносин [16].

З огляду на державний характер боротьби з корупційними проявами найбільш вдалим є широке розуміння правотворчості, коли в основу покладено соціально-юридичне її трактування, що охоплює весь процес створення правової норми, починаючи із зародження ідеї про неї у зв'язку з виявленням потреби у правовій регламентації відповідних суспільних відносин і закінчуючи її прийняттям та введенням у дію [17].

З погляду традиційного розуміння правового інституту експертизу як інститут правотворчої діяльності слід визначити як сукупність норм права, що регулюють питання встановлення відповідності законопроектів та інших нормативно-правових актів вимогам законодавчої техніки і визначення допустимості їх реалізації з метою попередження несприятливих соціальних, економічних, екологічних та інших наслідків. На сьогодні у розвитку цього інституту правотворчої діяльності акцент робиться на фінансовій та екологічній експертизах, які повинні пройти практично всі законопроекти, що регулюють господарську й іншу діяльність. Безумовно, така діяльність, як правило, пов'язана з активним впливом на навколишнє природне середовище, яке має бути максимально безпечним, що, у свою чергу, передбачає додаткові фінансові витрати [17].

Висновки. Порівняльно-правовий аналіз законодавства зарубіжних країн і України з питань проведення та організації антикорупційної експертизи дає можливість зробити висновок, що необхідно внести суттєві зміни до законодавства нашої держави, яке регулює моніторингову антикорупційну експертизу, для того, щоб потрапити до лав «провідних країн». Варто співвіднести вітчизняний досвід із досвідом країн Європейського Союзу та СНД з питань проведення моніторингової експертизи, аби виявити, які конкретно прийоми можна імплементувати в українське законодавство. Такий гнучкий підхід дасть змогу визначити, чи ефективно працюватимуть вказані новації у межах нашої правової системи.

В організації системи моніторингу наша держава орієнтується на змішаний тип, із залученням уряду України, Президента України, міністерств, органів законодавчої влади і, звичайно ж, інститутів громадянського суспільства. Нині ще рано говорити про сформований механізм організації правового моніторингу, оскільки необхідно чітко визначити суб'єктів його проведення та їх повноваження, прийняти нормативно-правові акти, що регулюють організацію та проведення правового моніторингу. Також до процесу формування системи організації правового моніторингу потрібно залучити всі зацікавлені органи влади, наукову спільноту, громадські організації тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Schneider D.* Verhütung und Bekämpfung von Korruption / D. Schneider // Die öffentliche Verwaltung. – Juli, 1997. – Heft 14. – S. 583.
2. *Арзамасов Ю.Г.* Мониторинг в правотворчестве: теория и методология / Ю.Г. Арзамасов, Я.Е. Наконечный. – М.: Издательство МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2009. – 160 с.
3. *Миронов С.* Теория и практика мониторинга правового пространства и правоприменительной практики: итоги и перспективы / С. Миронов // Мониторинг права в Российской Федерации. Вестник Совета Федерации. – М. – 2006. – № 4(5). – С. 4–13.
4. *Jowell J.* The legal control of administrative discretion / J. Jowell // Journal of Public Law. – Vol. 25 (1977). – P. 193.
5. О создании Института мониторинга действующего законодательства при Президенте Республики Узбекистан: Указ Президента Республики Узбекистан от 2 апреля 2005 года № УП3590 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: zakonuz.ru/Wc140533316208.htm
6. *Щеглов А.В.* Организация мониторинга законодательства: российская и европейская модель / А.В. Щеглов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ni-journal.ru/archive/2f64ca2c/n4_2011/d20a05b9/9e98e064/
7. *Семенова Е.И.* Сравнительно-правовой анализ законодательства стран СНГ по вопросам проведения антикоррупционной экспертизы нормативных правовых актов и их проектов / Е.И. Семенова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: sdo.rea.ru/cde/conference/6/file.php?fileId=18
8. *Воронина Ю.И.* Антикоррупционная экспертиза нормативных правовых актов как средство противодействия коррупции в современной России: теоретико-правовой аспект / Ю.И. Воронина // Вестник Тюменского государственного университета. – 2012. – № 3. – С. 74–79.
9. *Андреев И.С.* Системный подход к понятию экспертизы нормативного правового акта / И.С. Андреев // Журнал российского права. – 2001. – № 6. – С. 51–55.
10. *Колесов Ю.И.* Правовое пространство России. Участие органов юстиции в обеспечении его единства / Ю.И. Колесов. – М., 2004. – 170 с.

11. Об антикоррупционной экспертизе нормативных правовых актов и проектов нормативных правовых актов: Федеральный закон от 17 июля 2009 года № 172-ФЗ (с изменениями и дополнениями) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: base.garant.ru/195958
12. Сеть по борьбе с коррупцией для Восточной Европы и Центральной Азии. Стамбульский план действий по борьбе с коррупцией. Второй раунд мониторинга. – Париж, 2011. – 98 с.
13. О предупреждении коррупции и борьбе с ней: Закон Республики Молдова от 25 апреля 2008 года № 90-XVI (в редакции законов Республики Молдова от 2 декабря 2011 года № 245; от 27 декабря 2011 года № 277; от 25 мая 2012 года № 120) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: lex.justice.md/ru/328131
14. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 7 квітня 2011 року № 3206-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua
15. Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів: наказ № 1380/5, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 23 червня 2010 року (зі змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства юстиції України від 30 вересня 2011 року № 3099/5 (v3099323-11); від 2 квітня 2012 року № 516/5 (v0516323-12)) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1380323-10
16. Антикорупційна експертиза як засіб запобігання корупції // Роз'яснення Міністерства юстиції України від 21 травня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0018323-12
17. Экспертиза нормативных актов как институт правотворческой деятельности (Антикоррупционный аспект) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://matkovskij.ru/publ/ehkspertiza/ehkspertiza_normativnyj_aktov_kak_institut_pravotvorcheskoj_deyatelnosti_antikorrupcionnyj_aspekt/4-1-0-9

Онищук І. Моніторингова експертиза нормативно-правових актів на наявність корупціогенних чинників: міжнародний досвід / І. Онищук // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2014. – № 3. – С. 72–81 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/3-2015/onischuk.pdf>

Игорь ОНИЩУК

МОНИТОРИНГОВАЯ ЭКСПЕРТИЗА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫХ АКТОВ НА НАЛИЧИЕ КОРРУПЦИОГЕННЫХ ФАКТОРОВ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ

Рассматриваются особенности мониторинговой экспертизы нормативно-правовых актов и их проектов на наличие коррупциогенных факторов в странах ЕС и СНГ. Выделены способы осуществления организации и правового обеспечения мониторинга.

Ключевые слова: *правовой мониторинг; мониторинговая экспертиза; коррупциогенный фактор; нормы права; нормотворчество.*

Ihor ONYSHCHUK

MONITORING EXPERTISE OF LEGAL ACTS ON AVAILABILITY FACTOR OF CORRUPTION: INTERNATIONAL EXPERIENCE

The monitoring system and anti-corruption expertise of legal acts and its projects in EU and CIS countries revealed. The ways to implement the organization and legal security of monitoring singled out.

Keywords: *legal monitoring; monitoring expertise; corruption-generating factor; the rule of law; norm-setting.*